

UDK 37.013
159.922.7-055.5/.7
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. rujna 2012.

POVEZANOST RODITELJSKIH ODGOJNIH POSTUPAKA S TJELESNIM KAŽNJAVANJEM DJECE

Tena Velki, prof. psihologije
Učiteljski fakultet Osijek

Monika Bošnjak, mag. primarnog obrazovanja
Učiteljski fakultet Osijek

Sažetak: Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati stavove roditelja prema odgojnim postupcima i njihovu povezanost s tjelesnim kažnjavanjem. Također smo ispitali i učestalost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece osnovnoškolske dobi. U istraživanju smo primijenili Upitnik uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu i Skalu tjelesnog nasilja. Sudjelovalo je 190 roditelja učenika osnovnih škola. Rezultati istraživanja pokazali su kako roditelji smatraju da je u odgoju djece važna uključenost, ali i da je važno da djeca budu poslušna i podređena odraslima, uglavnom se slažu da nije opravdano ne odgovarati na djetetov plač, po pitanju nepotrebnosti indukcije u odgoju nisu sigurni trebaju li davati obrazloženja kada su u pitanju zahtjevi i zabrane te smatraju da je donekle opravdano tjelesno kažnjavati djecu. Rezultati istraživanja također su pokazali da najveću učestalost ima roditeljsko tjelesno kažnjavanje, zatim roditeljsko tjelesno zlostavljanje, a da je najmanja učestalost roditeljskog teškog zlostavljanja. Nije dobivena statistički značajna povezanost između uvjerenja o važnosti roditeljske uključenosti u odgoj djeteta i tjelesnog kažnjavanja, ali je dobivena značajna pozitivna povezanost između uvjerenja o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima, uvjerenja o nepotrebnosti indukcije, uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač te uvjerenja o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja i tjelesnog kažnjavanja djeteta. Tolerantni stavovi prema upotrebi tjelesnog kažnjavanja i njegovo opravdavanje značajan su činitelj rizika za takvo ponašanje i za tjelesno zlostavljanje, koje je, uz to što krši djetetova ljudska prava, povezano i s nizom nepovoljnih razvojnih ishoda.

Ključne riječi: roditelji, odgojni postupci, tjelesno kažnjavanje, tjelesno zlostavljanje, zlostavljanje.

Uvod

Svjedoci smo problema zlostavljanja i zanemarivanja djece koji prožima temelje vrijednosnog sustava suvremenog društva. Brojne humanitarne organizacije diljem svijeta rade na suzbijanju zlostavljanja i zanemarivanja djece, no unatoč tomu mediji sve češće izvještavaju o ekstremnim slučajevima u kojima djeca postaju žrtve roditelja, rodbine, prijatelja ili neznanaca (Šarić, 2011).

Poznati poljski pisac, doktor i nastavnik Janusz Korczak jednom prilikom rekao je da u današnjem svijetu ima mnogo loših stvari, no najgora je kada se dijete boji svoga oca, majke ili učitelja (Hammarberg, 2008). Osobe čija se imena najčešće povezuju s početkom bavljenja problematikom zlostavljanja jesu Kempe, Silverman, Stelle, Droegemuller i Silver (1962) koji su objavili rad „The Battered Child Syndrome“ u kojemu su opisali zlostavljanje djece kao nanošenje ozbiljnih ozljeda djeci od strane roditelja ili skrbnika. Objavljivanje rada bilo je poticaj za započinjanje intenzivnog istraživanja kako aktivnog zlostavljanja, tj. tjelesnog, emocionalnog i seksualnog, tako i pasivnog zlostavljanja, tj. zanemarivanja djece (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003).

Postoje teškoće oko određenja pojma zlostavljanja djece zato što ne postoji sasvim dosljedna definicija. Prema najčešće prihvaćenoj definiciji, zlostavljanje u najširem smislu obuhvaća tjelesno ozljeđivanje, emocionalno povrijeđivanje, seksualno zlostavljanje i nemaran postupak ili maltretiranje djece ispod 18 godina od strane osoba koje su odgovorne za djetetov razvoj (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003). Nadalje, zlostavljanjem se smatra svako ponašanje koje rezultira ozljedama djeteta (Sindik i Veselinović, 2008), a također se zlostavljanje upotrebljava kao pojam kojim se mogu opisati mnoga bespomoćna djeca kojoj je nešto uskraćeno (Killen, 2001).

Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (2003, prema Vidović, 2008, str. 315) nasilje je definirano kao “svaka primjena tjelesne sile ili psihičke prisile na integritet osobe, svako drugo postupanje člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti tjelesnu i psihičku bol, osjećaj straha, osobne ugroženosti ili povrijediti dostojanstvo; tjelesni napad bez obzira na to je li nastupila tjelesna ozljeda; verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim nazivima te drugi načini grubog uznemiravanja; spolno uznemiravanje i drugo”. Gelles i Straus (1998, prema Žakula Desnica, 2010) nasilje definiraju kao čin učinjen s namjerom ili uočenom namjerom da prouzroči bol ili ozljedu drugoj osobi. Dakle nasilno ponašanje obilježavaju afekt ljutnje, ponašanje koje nanosi ozljedu te namjera da se osobi naškodi (Pećnik, 2003). Kako navode Miller-Perrin, Perrin i Kocur (2009), nasilje roditelja prema djeci obuhvaća čitav niz ponašanja od emocionalnog ili psihološkog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja i teškog tjelesnog zlostavljanja do socijalno ili kulturno prihvaćenih oblika tjelesnog kažnjavanja.

Tjelesno zlostavljanje i tjelesno kažnjavanje

Tjelesno ili fizičko zlostavljanje u najširem smislu obuhvaća nanošenje ozljeda djetetu tjelesnim putem. Definicije tjelesnog zlostavljanja vrlo su različite i često u zavisnosti od cilja istraživanja. Najčešće korištena definicija tjelesnog zlostavljanja jest ona koja uključuje aktivnosti prema osobi mlađoj od

18 godina, a koje rezultiraju rizikom za ozbiljne posljedice izazvane od osoba koja su odgovorne za zaštitu djeteta. Sudionici su ne samo osobe koje tjelesno ozljeđuju dijete već i osobe koje ozljeđivanje nisu spriječile. Počinitelji zlostavljanja ne moraju biti samo punoljetne osobe, bitno je da postoji nesrazmjer u moći između počinitelja i žrtve. Tjelesno zlostavljanje djece Miller-Perin, Perrin i Kocur (2009) definiraju kao čin koji uključuje očiglednu ozljedu ili ugrožava dijete. Općenito se pod tim pojmom podrazumijeva učestalo ili ekstremno grubo, namjerno nanošenje boli i tjelesnih ozljeda ili neodgovorno postupanje roditelja ili drugih osoba u kontekstu odgovornosti, povjerenja i moći, a čije posljedice mogu, ali ne moraju biti vidljive, uključujući i potencijalni rizik tjelesnog ozljeđivanja djece. U tjelesno zlostavljanje ubrajaju se i ona nenamjerna i neodgovorna ponašanja roditelja koja također mogu rezultirati tjelesnim ozljedama ili dovode u neposrednu opasnost zdravlje ili život djeteta, kao što su izlaganje djeteta vremenskim nepogodama i senzornim opterećenjima ili sprječavanje spavanja (Žakula Desnica, 2010).

Na drugom kraju kontinuuma roditeljskog tjelesnog nasilja nalazi se tjelesno kažnjavanje, definirano kao svako kažnjavanje pri kojemu se upotrebljava tjelesna sila i čija je namjera nanijeti bol ili nelagodu. To se najviše odnosi na udaranje djece (pljuskanje, lupanje, udaranje po tijelu) rukom ili nekim predmetom (bičem, štapom, remenom, cipelom, drvenom žlicom), ali također može podrazumijevati i udaranje nogom, tresenje ili bacanje djece, grebanje, štipanje, grizenje, čupanje kose ili udaranje po ušima, prisiljavanje djece da budu u neudobnim položajima, nanošenje opekline ili prisiljavanje na gutanje (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003; Žakula Desnica, 2010). Postoje mnoge definicije i mnogi pokušaji definiranja tjelesnog kažnjavanja djece budući da ono obuhvaća vrlo raznolike i ponekad domišljate postupke koji variraju u svom intenzitetu, sredstvima i učestalosti (Pećnik, 2003). Tjelesna kazna djetetovo neželjeno ponašanje najčešće trenutno zaustavlja, pa je to razlog njezine česte primjene. Međutim česta primjena sile smanjuje njezinu učinkovitost, pa da bi ostala djelotvornom pri učestalom korištenju, tjelesna kazna mora pojačavati svoj intenzitet, a to vodi u zlostavljanje djeteta. Druga je mogućnost da se koristi vrlo rijetko i tada može dati neke, iako vrlo upitne odgojne rezultate. Sve se češće traži zaštita dječjih prava, ali se usporedno javljaju i osobe koje pokušavaju obraniti roditeljsko pravo na primjenu sile u odgoju vlastite djece. Tako su se prema Larzelere i Kuhn (2005) kod tjelesnog kažnjavanja pojavile dvije glavne struje znanstvenika. Prva zagovara bezuvjetno odustajanje od tjelesnog kažnjavanja i predvođena je znanstvenicima Strausom i Gershoff te organizacijom Epoch-Worldwide (Gershoff, 2008). Druga struja zagovara uvjetnu primjenu tjelesne kazne te pokušava dokazati da postoje situacije u kojima tjelesno kažnjavanje može biti korisno za djecu. Stručnjaci su danas ipak sve upućeniji u činjenicu da tjelesno kažnjavanje za sobom povlači brojne posljedice po djetetov razvoj. Lansdown (2000) se poziva na istraživan-

je provedeno 1995. godine na uzorku od četiristotinjak obitelji koje je pokazalo da postoji četiri puta veća vjerojatnost da su djeca koja se često agresivno ponašaju kod kuće bila izloženija strogom tjelesnom kažnjavanju od djece koja se rijetko ponašaju agresivno. Nobes i Smith (1997) i Gershoff (2002) upozoravaju da upotreba tjelesne kazne povećava vjerojatnost pojave djetetova agresivnog ponašanja i socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja. Tjelesna kazna djetetu šalje poruku da je nasilje prihvatljivo i da je u redu udarati slabije od sebe. U obiteljima zlostavljane djece tjelesno kažnjavanje postaje normativno ponašanje, a dijete uči da je tjelesno nasilje prikladan način rješavanja problema. Osim toga, odrastanjem i sazrijevanjem djeteta tjelesno kažnjavanje prestaje biti prikladna odgojna metoda roditelja (a ponekad jačanjem djeteta postaje i nemoguće dalje ga primjenjivati), pa se, ako roditelji ne poznaju alternativne oblike discipliniranja, gubi roditeljski utjecaj na dijete (Maleš i Kušević, 2008).

Pitanje razgraničenja tjelesnog kažnjavanja i tjelesnog zlostavljanja u psihologiji je još bez općeprihvaćenog odgovora jer se tjelesno zlostavljanje često odvija u kontekstu tjelesnog kažnjavanja (Pećnik, 2006). Dok većina autora smatra tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje oblicima nasilnog ponašanja između kojih je razlika u stupnju, tj. intenzitetu (Graziano i Namaste, 1990; Rodriguez i Sutherland, 1990; Wolfe, 1991; prema Pećnik, 2003), postoje i autori koji smatraju da se radi o različitim vrstama roditeljskog ponašanja, pri čemu se zlostavljanje nalazi u dimenziji abnormalnog, a tjelesno kažnjavanje u dimenziji normalnog ponašanja (Carlson, Civhett, Barnett i Braunwald, 1989, Azar 1999; prema Pećnik, 2003). Kao kriterij razlikovanja često se koristi intenzitet, tj. procjena težine nasilnog ponašanja. Najčešći pokazatelj težine nasilnih postupaka jest postojanje tjelesne ozljede, pri čemu se tjelesnim kažnjavanjem smatra ponašanje uz koji je vezan nizak rizik, a zlostavljanjem ponašanje koje prati visoki rizik od tjelesne ozljede. Međutim tjelesne ozljede sporan su kriterij jer ne održavaju nužno ozbiljnost nasilja te zanemaruju njegove psihičke posljedice (Pećnik, 2006). Osim na obilježja nasilnog ponašanja i njegovih posljedica na dijete, definicije se oslanjaju i na namjeru počinitelja nasilja. Straus (2000) tjelesno kažnjavanje određuje kao upotrebu tjelesne sile s namjerom da se djetetu nanese bol, ali ne i ozljeda u svrhu ispravljanja ili kontrole ponašanja. No kriterij svrhe nasilja i roditeljeve namjere također je sporan. Istraživanja su jasno pokazala kako je nasilje prema djetetu ponekad više odraz emocionalnog stanja roditelja (npr. roditeljskog stresa ili mentalne bolesti) nego namjere da se upravlja djetetovim ponašanjem (Pećnik, 2006). U praksi se slučajevi tjelesnog zlostavljanja djece najčešće opisuju kao prekraćenje granice tjelesnog kažnjavanja u odgojne svrhe, tj. povezuju se s kontekstom odgajanja. Primjerenom se stoga čini definicija kojom se koristi Odbor za prava djeteta, a prema kojoj je tjelesno kažnjavanje svaki oblik kažnjavanja u kojemu se koristi tjelesna snaga i kojime se namjerava uzrokovati neka razi-

na boli ili nelagode bez obzira koliko blaga ona bila (Lee, 2008). Jedna od definicija tjelesnog kažnjavanja kaže i da je to svako postupanje poduzeto radi kažnjavanja djeteta koje bi se, ukoliko bi bilo usmjereno na odraslu osobu, smatralo nezakonitim napadom. Odrasli imaju izvrstan dar za smišljanje posebnih izraza zahvaljujući kojima se osjećaju bolje kad tuku djecu – dati za uho, dati jednu po turu, ćušnuti, dobiti svoje. Međutim okrutna stvarnost jest činjenica da je sve to nasilje (Izgradnja Europe za djecu i s djecom, 2008).

Tjelesno kažnjavanje svakako je nasilna odgojna metoda, a psihologijska istraživanja pokazala su da ne postiže očekivane učinke izuzev neposredne poslušnosti. Istovremeno su mogući mnogi dugoročni nedostaci i štetne posljedice, no unatoč tomu tjelesno kažnjavanje kao tradicionalna odgojna metoda i dalje je često opravdavano (Vidović, 2008).

Pregled prethodnih istraživanja tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece

S obzirom na različito definiranje problema, a time i korištenje različitih instrumenata u istraživanju, u literaturi nailazimo na različite podatke o učestalosti nasilnog ponašanja i zlostavljanja djece od strane roditelja. Tvrdnju da su zlostavljanje i kažnjavanje djece zabrinjavajući fenomeni potvrđuju statistički podaci brojnih svjetskih i domaćih studija koji ukazuju na veliku učestalost navedenih pojava.

Sadlek i Broadhurst (1996) navode da postoji velik broj neotkrivenih i neprijavljenih slučajeva te da se čak za 60 do 70% slučajeva zlostavljanja nikada ne sazna, a Bilić i Zloković (2004) navode da postoji tendencija porasta te pojave od 10 % godišnje.

Podaci iz Sjedinjenih Američkih Država govore da 22% roditelja tuče djecu ispod 1 godine, 90% roditelja tuče djecu između 3 i 4 godine, 75% roditelja tuče djecu između 9 i 10 godina, a 20% roditelja tuče adolescente (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003). Istraživanje u europskim zemljama pokazalo je da, ovisno o pojedinoj zemlji, od 47% do više od 90% roditelja tjelesno kažnjava djecu, od 70% do 99% smatra da je takvo kažnjavanje prihvatljivo, a od 53% do 93% djece u istraživanjima je navelo vlastito iskustvo tjelesnog kažnjavanja (Žakula Desnica, 2010).

Tjelesno kažnjavanje značajan je čimbenik rizika za tjelesno zlostavljanje. U jednom od mnogobrojnih istraživanja, u kojemu je sudjelovalo 1380 djece, Straus (2000) je utvrdio da je u 63% slučajeva tjelesno zlostavljanje počinjeno kao neposredni ili zakašnjeli odgovor na loše ponašanje djeteta. U tom se smislu sve češće naglašava važnost smanjenja tjelesnog kažnjavanja kao preduvjeta za smanjenje tjelesnog zlostavljanja.

Istraživanja tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja u djetinjstvu koja su provedena u Hrvatskoj također su dala zabrinjavajuće rezultate. Rezultati

istraživanja Vranić, Karlović i Gabelice (2002) na uzorku od 505 studenata različitih fakulteta u Zagrebu pokazali su da je oko 25% studenata u djetinjstvu ponekad svjedočilo tjelesnom nasilju u obitelji, a oko 7% njih učestalo je svjedočilo tjelesnom nasilju.

U istraživanju koje je provela Pećnik (2006) na uzorku od 1146 studenata, 93% ispitanika barem je jednom doživjelo neki oblik tjelesnog nasilja roditelja u obitelji do svoje osamnaeste godine. Kao najteži oblik tjelesnog nasilja 20% studenata izdvojilo je roditeljsku pljusknu, a 19% studenata roditeljski udarac predmetom. Majke su češći počinitelji lakšeg tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja, a očevi težeg tjelesnog zlostavljanja. U istraživanju je kao počinitelja jednom ili više puta 55,4% studenata navelo majku, 40,4% oca, a oba roditelja 30,1% studenata. Zadobivanje tjelesne ozljede od strane majke navelo je 8,8% studenata, 8,4% studenata od strane oca te 4,2% studenata od strane obaju roditelja.

Prema istraživanju Sindik i Veselović (2008) na uzorku od 474 roditelja i 146 odgajatelja iz četiri dječja vrtića udaranje rukom po stražnjici nikada ne prakticira 26% roditelja, ponekad to čini 69% roditelja, a često 5% roditelja. Udaranjem šibom, kuhačom i remenom nikada se ne koristi 82% roditelja, ponekad to čini 16% roditelja, a često 2% roditelja.

U istraživanju tjelesnog nasilja roditelja nad djecom koje je provela Žakula Desnica (2010) primjenom *Skale tjelesnog nasilja* na uzorku od 1602 učenika sedmih i osmih razreda iz 23 osnovne škole na području grada Rijeke utvrđeno je da 32,3% očeva i 31,8% majki tjelesno kažnjava svoju djecu, 21,4% očeva i 22,4% majki tjelesno zlostavlja djecu, dok ih teško tjelesno zlostavlja 4,8% očeva i 5,8% majki.

U okviru akcije ureda UNICEF-a za Hrvatsku „Prve tri su najvažnije“ 2006. godine proveden je *Upitnik o ispravnim roditeljskim postupcima prema malom djetetu* uz pomoć nezavisne agencije za istraživanje javnoga mišljenja PULS, telefonskom anketom na slučajnom, nacionalno reprezentativnom uzorku od 600 građana Republike Hrvatske starijih od 18 godina. Rezultate istraživanja prikazale su Pećnik, Radočaj i Tokić (2011) pokazavši da je, uz najzastupljenije uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti, visoko zastupljeno i uvjerenje o važnosti poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima. Manje su zastupljena uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač, uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja te uvjerenje o nepotrebnosti davanja objašnjenja zahtjeva i zabrana djetetu – indukcije. Rezultati toga istraživanja prikazani su u tablici 1.

Podskale	N	á	M	SD
Uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti	600	0,64	4,7	0,47
Uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta	600	0,67	3,9	0,86

odraslima				
Uvjerenje o nepotrebnosti indukcije	600	0,69	2,4	1,16
Uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač	600	0,64	2,6	1,13
Uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja	600	0,84	2,5	1,06

Tablica 1. Rezultati Upitnika uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu prema istraživanju Pećnik, Radočaj i Tokić (2011)

U istraživanju koje je proveo Novosel (2006) na uzorku roditelja djece jedne zagrebačke osnovne škole 70% roditelja navelo je da je tjelesno kažnjavanje djece u Hrvatskoj zakonom zabranjeno, 18% da nije, a 12% da ne zna. Usto je udaranje djeteta po stražnjici u dobi između jedne i sedam godina polovina roditelja smatrala neprihvatljivim, a trećina prihvatljivim načinom discipliniranja.

Unatoč danas već opsežnoj literaturi iz ovoga područja, pitanje razgraničenja tjelesnog kažnjavanja i tjelesnog zlostavljanja još je bez općeprihvaćenog odgovora. Podaci brojnih svjetskih i domaćih studija ukazuju na veliku učestalost tjelesnog kažnjavanja i korištenja nasiljem u odgojne svrhe i stoga su kontinuirana istraživanja u tom području od velikog značaja. Sudionici u prijašnjim istraživanjima uglavnom su bili djeca ili studenti od kojih se tražilo da se prisjete kažnjavanja i zlostavljanja u djetinjstvu. U našem istraživanju usmjerili smo se na roditelje i njihovo ponašanje, stavove i način odgoja djece. Tolerantni stavovi prema upotrebi tjelesnog kažnjavanja odnosno slaganje s tvrdnjama da je tjelesno kažnjavanje samo odgojna metoda i njegovo opravdavanje značajan su činitelj rizika za takvo ponašanje i za tjelesno zlostavljanje, koje je, uz to što krši djetetova ljudska prava, povezano i s nizom nepovoljnih razvojnih ishoda. Zbog toga je nužno pojavu tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece ispitati i iz roditeljske perspektive.

Cilj je našeg istraživanja ispitati roditeljske stavove o primjernim odgojnim postupcima i učestalost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece, i to iz perspektive roditelja. Također, ovim istraživanjem prvenstveno želimo ispitati povezanost roditeljskih stavova o odgojnim postupcima s tjelesnim kažnjavanjem djece.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 196 roditelja učenika osnovnih škola. Ukupno je prikupljeno 196 upitnika; 190 upitnika korišteno je u obradi

podataka, dok je 6 upitnika izostavljeno iz obrade jer nisu bili pravilno ispunjeni. Upitnik je ispunilo 28 očeva i 158 majki, a četvero ispitanika nije označilo spol. Najviše je roditelja u kategoriji od 31 do 40 godina, a prosječan broj djece iznosi 2,5 djeteta.

Instrumenti

U istraživanju je primijenjen *Upitnik uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu* koji je sastavljen u okviru akcije Ureda UNICEF-a za Hrvatsku „Prve tri su najvažnije“ 2006. godine (Pećnik, Radočaj i Tokić, 2011) te prilagođena *Skala tjelesnog nasilja* koja je sastavni dio Skale taktika rješavanja sukoba roditelj-dijete (Parent – Child Conflict Tactics Scale, CTSP) koju su konstruirali Straus, Hamby, Finkelhor, Moore i Runyan 1998. godine (prema Žakula Desnica, 2010). Sociodemografski dio upitnika sastoji se od niza pitanja o sociodemografskim karakteristikama sudionika, a to su, redom, spol i dob roditelja te broj djece.

Upitnik uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu sastoji se od niza tvrdnji koje predstavljaju uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu. Definirano je pet podskala uvjerenja: uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti ($\alpha = 0,58$; 5 čestica), uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima ($\alpha = 0,65$; 4 čestice), uvjerenje o nepotrebnosti indukcije ($\alpha = 0,74$; 3 čestice), uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač ($\alpha = 0,69$; 3 čestice) i uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja ($\alpha = 0,87$; 6 čestica). Roditelji su na skali Likertova tipa trebali zaokružiti broj ovisno o stupnju slaganja s navedenom tvrdnjom: 1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – potpuno se slažem. Ukupni rezultat za svaku podskalu dobiven je na temelju aritmetičke sredine odabranih čestica. Raspon bodova za svaku podskalu kreće se od 1 do 5.

Skala tjelesnog nasilja obuhvaća širok raspon roditeljskog ponašanja koje uključuje tjelesnu agresiju različitog stupnja jačine. Originalna skala napravljena je za ispitivanje djece i adolescenata. Za potrebe ovog istraživanja skala je prilagođena, tj. tvrdnje su preoblikovane jer su sudionici roditelji, a ne djeca. Ta skala sadrži tri podskale: tjelesno kažnjavanje ($\alpha = 0,61$), tjelesno zlostavljanje ($\alpha = 0,30$) i teško tjelesno zlostavljanje ($\alpha = 0,01$). Kako smo u našem istraživanju za podskale tjelesno zlostavljanje i teško tjelesno zlostavljanje dobili izrazito nisku pouzdanost, navedene skale isključili smo iz korelacijske analize. Podskala *tjelesnog kažnjavanja* sadrži pet čestica (npr. *Udarili ste dijete dlanom po stražnjici*), podskala *tjelesnog zlostavljanja* četiri čestice (npr. *Udarili ste dijete tvrdim predmetom po drugom dijelu tijela osim po stražnjici*) te podskala *teškog tjelesnog zlostavljanja*, također s četiri čestice (npr. *Premlatili ste dijete, što znači da ste ga opetovano udarali najjače što*

možete). Ponuđeni su odgovori na skali Likertova tipa, a roditelji su zaokruživali broj koji najbolje opisuje njihovo ponašanje: 1 – nikad, 2 – rijetko (dogodilo se jednom ili dvaput), 3 – ponekad (događa se povremeno, nekoliko puta godišnje), 4 – često (događa se redovito, otprilike jednom mjesečno), 5 – vrlo često (događa se više puta mjesečno). Ukupni rezultat za svaku podskalu sastoji se od aritmetičke sredine odabranih čestica. Raspon bodova za svaku podskalu kreće se od 1 do 5.

Postupak

Istraživanje je provedeno anonimno za vrijeme roditeljskih sastanaka, a za popunjavanje upitnika prosječno je trebalo 15 minuta. Roditelji su dobrovoljno odlučili sudjelovati u istraživanju te su mogli u svakom trenutku od njega odustati. Bili su zamoljeni da sjednu svatko u svoju klupu ili da ostave prazno mjesto između sebe kako ne bi međusobno utjecali na odgovore. Prvo su popunili sociodemografske podatke, a zatim *Upitnik uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu* te na kraju *Skalu tjelesnog nasilja*. Roditelji su upoznati s time da je cilj istraživanja ispitati njihove stavove prema odgojnim postupcima.

Rezultati i rasprava

Ovim istraživanjem prvenstveno smo željeli ispitati povezanost između roditeljskih stavova prema odgojnim postupcima i tjelesnog kažnjavanja djece. Također smo ispitali i stavove roditelja prema odgojnim postupcima te utvrdili učestalost tjelesnog kažnjavanja djece.

Podskale	N	Min	Max	M	SD
Uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti	190	2,40	5,00	4,60	0,40
Uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta	190	2,00	5,00	4,18	0,68
Uvjerenje o nepotrebnosti indukcije	190	1,00	5,00	2,37	1,10
Uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač	190	1,00	5,00	2,11	1,00
Uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja	190	1,00	4,83	2,48	0,98

Tablica 2. Deskriptivna statistika za mjerene varijable iz Upitnika uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu

U tablici 2 prikazana je deskriptivna statistika za mjerene varijable iz Upitnika uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu kojime smo ispitali stavove roditelja prema odgojnim postupcima. Roditelji smatraju da je u odgoju djece važna uključenost, ali i da je važno da djeca budu poslušna i podređena odraslima. Uglavnom se ne slažu da je opravdano ne od-

govarati na djetetov plač, nisu sigurni kada je u pitanju nepotrebnost indukcije te smatraju da je donekle opravdano tjelesno kažnjavati djecu. Najviše je zastupljeno uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti. To je u skladu s prijašnjim istraživanjem Pećnik, Radočaj i Tokić (2011, tablica 1), što pokazuje da u hrvatskoj javnosti vlada uvjerenje o važnosti roditeljskog bavljenja djetetom i komunikacije s njime kao važnog aspekta roditeljstva. Međutim uz uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti visoko je zastupljeno i uvjerenje o važnosti poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima. To uvjerenje, kako navode Grolnick, Benjet, Kurowski i Apostoleris (1997), karakteristično je za tradicionalno, patrijarhalno viđenje odnosa roditelja i djeteta. Rezultati našeg istraživanja pokazali su kako roditelji nisu sigurni kada je u pitanju nepotrebnost indukcije odnosno da nisu sigurni trebaju li djetetu davati objašnjenje pri uvođenju kazni i zabrana. Rezultati na podskali uvjerenja o nepotrebnosti indukcije podudaraju se s rezultatima istraživanja Pećnik, Radočaj i Tokić (2011). Neopredijeljenost roditelja o potrebi indukcije prema Grolnick i sur. (1997) suprotno je suvremenim znanstvenim spoznajama o važnosti objašnjavanja očekivanja i pravila u procesu internalizacije djetetova prihvatljiva ponašanja. Ukoliko roditelji djetetu ne objasne što od njega očekuju, zašto nešto ne smije ili što je učinilo pogrešno, nego ga samo kazne zbog njegova neprimjerenog ponašanja, možemo očekivati da će dijete takvo ponašanje ponoviti jer ne zna zašto ono nije prihvatljivo. Djeca će biti sklona ponoviti neprihvatljivo ponašanje, što će posredno dovesti i do češćeg kažnjavanja od strane roditelja. Prosječan rezultat na podskali uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač upućuje na to da se roditelji uglavnom ne slažu da je opravdano ne odgovarati na djetetov plač. Rezultati našeg istraživanja na podskali uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač malo se razlikuju od rezultata dobivenih u istraživanju Pećnik, Radočaj i Tokić (2011) odnosno pokazuju da je došlo do blage pozitivne promjene jer su u našem istraživanju roditelji češće izjavljivali da je važno odgovarati na djetetov plač. Istraživanje St. James-Roberts (2007) pokazalo je kako su britanski roditelji izjavili da dobivaju razne poruke od stručnjaka i okoline o tome kako se nositi s problemima plača kod dojenčadi te da su često nesigurni kako bi trebali pravilno reagirati kada dijete plače. Neslaganje s opravdanošću neodgovaranja na djetetov plač u našem istraživanju upućuje na to da roditelji postaju svjesni da je plač najvažniji oblik komunikacije novorođenčeta. Komunikacijska uloga plakanja ima elemente izražavanja urođenih potreba, ali i odgojne elemente. U početku, plakanje je urođeno i potaknuto različitim unutrašnjim i vanjskim podražajima i služi da privuče roditelje blizu djeteta. Iskustvom roditelji postaju sve točniji u iščitavanju informacija iz tih signala. Ako plakanje rezultira prisutnošću roditelja, dijete ga može naučiti rabiti svrhovito, kao način prizivanja roditeljske brige (Vasta, Haith i Miller, 2004). Većina ispitanih roditelja u našem istraživanju niti se slaže niti ne slaže kako je opravdano tjelesno kažnja-

vati djecu odnosno nisu sigurni treba li tjelesno kažnjavati djecu. Tolerantni stavovi prema upotrebi tjelesnog kažnjavanja, tj. slaganje s tjelesnim kažnjavanjem i njegovo opravdavanje, navode Aetah i Durrant (2005), značajan su činitelj rizika za takvo ponašanje, koje je, uz to što krši djetetova ljudska prava, povezano i s nizom nepovoljnih razvojnih ishoda na planu ponašanja i doživljavanja djeteta te odnosa s roditeljima. Usporedimo li rezultate našeg istraživanja na podskali uvjerenja o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja s rezultatima Pećnik, Radočaj i Tokić (2011), možemo uočiti da se roditeljski stavovi o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja nisu promijenili, što je zabrinjavajući podatak. Možemo zaključiti da je u našem društvu još uvijek prisutno tradicionalno, patrijarhalno viđenje odnosa između roditelja i djeteta u kojemu je važno da djeca budu poslušna i podređena odraslima i prema kojemu je opravdano tjelesno kažnjavati djecu. Iako je 2006. godine, kada je UNICEF proveo istraživanje, Vlada Republike Hrvatske donijela Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, rezultati našeg istraživanja pokazali su kako se stavovi roditelja nisu znatno promijenili. Roditelji i dalje nisu svjesni mogućih negativnih posljedica tjelesnog kažnjavanja i drugih oblika nasilja nad djecom, te je stoga i dalje potrebno nastaviti osvještavati roditelje o suvremenim odgojnim postupcima i onome što je za djecu dobro, a što nije.

Podskale	N	Min	Max	M	SD	<i>p</i>
Tjelesno kažnjavanje	190	1,20	3,60	1,80	0,44	100%
Tjelesno zlostavljanje	190	1,00	2,50	1,27	0,24	64,2%
Teško tjelesno zlostavljanje	190	1,00	1,25	1,01	0,04	2,1%

*p – postotak roditelja koji tjelesno kažnjavaju, tjelesno zlostavljaju i teško tjelesno zlostavljaju djecu

Tablica 3. Deskriptivna statistika za mjerene varijable iz Skale tjelesnog nasilja

U tablici 3 prikazana je deskriptivna statistika za mjerene varijable iz Skale tjelesnog nasilja kojom smo utvrditi učestalost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece. Postotak roditelja koji tjelesno kažnjavaju, tjelesno zlostavljaju i teško tjelesno zlostavljaju djecu izračunali smo uz uvjet da su roditelji barem na jednoj čestici odgovarajuće podskale zaokružili rijetko. Najveću učestalost ima roditeljsko tjelesno kažnjavanje, zatim roditeljsko tjelesno zlostavljanje, a najmanja je učestalost roditeljskog teškog zlostavljanja. Kako smo dobili vrlo nisku pouzdanost za podskale tjelesno zlostavljanje i teško tjelesno zlostavljanje, u daljnjoj analizi bavili smo se samo česticama iz podskale tjelesnog kažnjavanja. Međutim ovi rezultati ukazuju na činjenicu da roditelji vjerojatno nisu bili potpuno iskreni, da teško priznaju zlostavljanje i ne žele pričati o tome zato što se boje posljedica svoga ponašanja. Obiteljsko nasilje dugo se smatralo pri-

vatnim područjem obiteljskog života u koje se nitko tko ne pripada toj obitelji nema pravo miješati, ali sve više prevladava stajalište da nasilje ni u kojem obliku ne može biti ničija privatna stvar. Međutim još se uvijek procesuiraju tek teški oblici obiteljskog nasilja nad djecom kao što je zlostavljanje, a za tjelesno kažnjavanje, koje često prerasta u zlostavljanje i gdje je teško razgraničiti kada se radi o zlostavljanju, a kada o kažnjavanju, ipak se često nalazi opravdanje (Vidović, 2008). U našem istraživanju utvrdili smo da 100% roditelja tjelesno kažnjava, 64,2% tjelesno zlostavlja, a 2,1% teško tjelesno zlostavlja djecu, što upućuje na to da, unatoč tomu što se Hrvatska svrstala među zemlje u kojima je zabranjeno tjelesno kažnjavanje djece, ta zakonska norma još uvijek nije u potpunosti zaživjela.

Varijable iz podskale tjelesnog kažnjavanja	N	Min	Max	M	SD
Protresli ste dijete.	190	1	3	1,57	0,64
Udarili ste dijete dlanom po stražnjici.	190	1	5	2,68	0,84
Udarili ste dijete po stražnjici nekim tvrdim predmetom.	190	1	5	1,73	0,87
Pljusnuli ste dijete po dlanu, ruci ili nozi.	190	1	4	2,00	0,79
Namjerno ste prignječili dijete.	190	1	2	1,03	0,16

Tablica 4. Deskriptivna statistika za mjerene varijable iz podskale tjelesnog kažnjavanja Skale tjelesnog nasilja

Varijable iz podskale tjelesnog kažnjavanja	nikad	rijetko	ponekad	često	vrlo često
Protresli ste dijete.	50,5%	41,6%	7,9%	-	-
Udarili ste dijete dlanom po stražnjici.	3,7%	41,6%	41,6%	9,5%	9,5%
Udarili ste dijete po stražnjici nekim tvrdim predmetom.	48,9%	33,7%	13,7%	2,6%	2,6%
Pljusnuli ste dijete po dlanu, ruci ili nozi.	28,4%	45,8%	23,2%	2,6%	2,6%
Namjerno ste prignječili dijete.	97,4%	2,6%	-	-	-

Tablica 5. Postotak učestalosti roditeljske primjene različitih vrsta tjelesnog kažnjavanja

U tablicama 4 i 5 prikazana je analiza čestica iz podskale tjelesnog kažnjavanja Skale tjelesnog nasilja. Rezultati su pokazali da se većina roditelja rijetko (dogodilo se jednom ili dvaput) ili ponekad (događa se povremeno, nekoliko puta godišnje) koristi tjelesnim kažnjavanjem kao odgojnom metodom, dok ih manji broj to čini često (događa se redovito, otprilike jednom mjesečno) ili vrlo često (događa se više puta mjesečno). Na prisutnost tjelesnog kažnjavanja kao odgojne metode upućuju podaci da je čak 96,3% roditelja

udarilo dijete dlanom po stražnjici, 71,6% pljusnulo je dijete po dlanu, ruci ili nozi, 51,1% udarilo je dijete po stražnjici nekim tvrdim predmetom poput kuhače, šibe ili remena, 49,5% protreslo je dijete, a 2,6% namjerno je prignjecilo dijete. Naše istraživanje u skladu je s prijašnjim istraživanjem Sindik i Veselović (2008) prema kojemu udaranje rukom po stražnjici prakticira 74% roditelja, a udaranje šibom, kuhačom i remenom 18% roditelja. Rezultati našeg istraživanja u skladu su i s istraživanjem Pećnik (2006) u kojemu je na uzorku od 1146 studenata njih 93% bar jednom doživjelo neki oblik tjelesnog nasilja roditelja do svoje osamnaeste godine. U istom istraživanju 20% studenata kao najteži oblik tjelesnog nasilja izdvojilo je roditeljsku pljusknu, a 19% izdvojilo je roditeljski udarac predmetom po stražnjici. Usporedimo li te rezultate s rezultatima našeg istraživanja, možemo uočiti da je najčešći oblik kažnjavanja upravo udaranje po stražnjici. Istraživanja koja su ispitivala psihološke posljedice koje ostavlja udarac po stražnjici predstavljaju jednu od najkontroverznijih tema u području roditeljske agresije. Tako u nekim istraživanjima nije pronađena povezanost između udaranja dlanom po stražnjici i samopoštovanja, dok su drugi autori pronašli slabu povezanost. Međutim u istraživanjima u kojima je tjelesno kažnjavanje šire definirano te pored udaraca dlanom po stražnjici uključuje i druga ponašanja iz definicije tjelesnog kažnjavanja Straus i Hamby (1997) pronašli su značajnu povezanost između tjelesnog kažnjavanja i dugoročnih psiholoških posljedica. Neosporno je da tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje imaju negativne posljedice koje ponekad traju i čitav život, te su odgovorne za uspjehe, neuspjehe i druge oblike funkcioniranja u odraslom životu.

Podskale	Uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti	Uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima	Uvjerenje o nepotrebnosti indukcije	Uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač	Uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja	Tjelesno kažnjavanje
Uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti	1	,095	-,157*	-,247**	-,085	-,050
Uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima	,095	1	,322**	,386**	,367**	,195**
Uvjerenje o nepotrebnosti indukcije	-,157*	,322**	1	,580**	,247**	,152*
Uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač	-,247**	,386**	,580**	1	,417**	,281**

Uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja	-,085	,367**	,247**	,417**	1	,426**
Tjelesno kažnjavanje	-,050	,195**	,152*	,281**	,426**	1

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablica 6. Matrica korelacije roditeljskih stavova prema odgojnim postupcima s tjelesnim kažnjavanjem

U tablici 6 prikazana je matrica korelacije roditeljskih stavova prema odgojnim postupcima s tjelesnim kažnjavanjem. Cilj nam je bio ispitati povezanost roditeljskih stavova prema odgojnim postupcima s tjelesnim kažnjavanjem djece. Iz dobivenih rezultata možemo uočiti da nema statistički značajne povezanosti između uvjerenja o važnosti roditeljske uključenosti u odgoj djeteta i tjelesnog kažnjavanja, ali da postoji značajna pozitivna povezanost između uvjerenja o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima, uvjerenja o nepotrebnosti indukcije, uvjerenja o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač te uvjerenja o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja i tjelesnog kažnjavanja djeteta. Što roditelji više vjeruju da djeca trebaju biti poslušna i podređena odraslima, veća je vjerojatnost tjelesnog kažnjavanja djece. Uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima karakteristično je za tradicionalno, patrijarhalno viđenje odnosa roditelja i djeteta. Danas se na dijete počinje gledati kao na aktivnog i kompetentnog sustvaratelja vlastitog života i razvoja te se uloga roditelja ne temelji samo na autoritetu. Suvremenim spoznajama o odgoju djece suprotno je i uvjerenje o nepotrebnosti indukcije. Što roditelji više vjeruju da nije potrebna indukcija, veća je vjerojatnost tjelesnog kažnjavanja djece. Djeca se stalno trude shvatiti što im se događa i zato je izuzetno važno objasniti im zašto nešto ne smiju, jer ako to ne znaju, vrlo će vjerojatno ponoviti neželjeno ponašanje. Važno je da roditelji uoče razliku između discipliniranja i kažnjavanja. Kazna sadrži elemente tjelesne i emocionalne povrede, ona se usmjerava na problem, a ne na rješenje i dijete tada nema mogućnost naučiti ispravljati pogriješke. Za razliku od kažnjavanja pri kojem dijete nema mogućnost naučiti ispravljati pogriješke, cilj dobre discipline jest upravo naučiti dijete boljem ponašanju i izbjeći sličan problem u budućnosti (Gossen Chelsom, 1994). Veća je vjerojatnost tjelesnog kažnjavanja kod roditelja koji smatraju da je opravdano ne odgovarati na djetetov plač jer se tada djeca plačem ne mogu naučiti koristiti svrhovito, kao načinom komunikacije i prizivanja roditeljske brige. Laliere i sur. (2005, prema Pećnik, Radočaj i Tokić, 2011) navode da je opća tendencija brzoga reagiranja na djetetove signale ključna sastavnica roditeljske osjetljivosti te pravodobnog i primjerenog odgovaranja na djetetove poruke. Kada su roditelji

osjetljivi, dijete uči da može komunicirati sa svojom okolinom, a roditelji uspijevaju zadovoljiti njegove potrebe i olakšati uspostavljanje veze između ponašanja djeteta i utjecaja na okolinu. Uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja najjače je povezano s tjelesnim kažnjavanjem, što je i očekivano. Ukoliko roditelji smatraju da je tjelesno kažnjavanje dobar način odgoja, da je opravdano udariti dijete ako učini nešto krivo i da je djecu potrebno tući kako bi naučila razlikovati dobro od lošega, vjerojatno je da u odgoju djece primjenjuju tjelesno kažnjavanje. Slaganja s tjelesnim kažnjavanjem i njegovo opravdavanje značajan su činitelj rizika za takvo ponašanje, kao i za tjelesno zlostavljanje, koje je povezano s brojnim nepovoljnim razvojnim ishodima.

Gledajući cjelokupnu sliku, možemo zaključiti kako roditelji smatraju da je važno biti uključen u odgoj djeteta te da je važno da su djeca poslušna i podređena odraslima. Također smatraju da nije opravdano ne odgovarati na djetetov plač, a kada je u pitanju davanje objašnjenja djetetu pri uvođenju kazni i zabrana, ni sami nisu sigurni kako bi trebalo postupiti. Zabrinjavajući je podatak da roditelji donekle smatraju opravdanim tjelesno kažnjavati djecu. U skladu su s time i dobiveni podaci o učestalosti tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece. Svi roditelji (100%) u svojim odgojnim postupcima primjenjuju tjelesno kažnjavanje, velik dio roditelja prelazi granicu kažnjavanja i u odgoju primjenjuje tjelesno zlostavljanje (64,2%), dok mali dio roditelja primjenjuje teško tjelesno zlostavljanje (2,1%). Također je dobivena i statistički značajna pozitivna povezanost tjelesnog kažnjavanja djeteta s uvjerenjima roditelja o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima, o nepotrebnosti indukcije, o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač te o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja. Roditelji koji u većoj mjeri smatraju da djeca trebaju biti poslušna i podređena odraslima, da djeci nije potrebno davati objašnjenja pri uvođenju kazni i zabrana i da nije potrebno odgovarati na djetetov plač te roditelji koji smatraju da je opravdano tjelesno kažnjavati djecu jesu roditelji koji ujedno češće tjelesno kažnjavaju vlastitu djecu.

Istraživanje roditeljskih stavova vrlo je važno jer nam oni posredno ukazuju na rizik od tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece. Roditelji koji vjeruju da djeca trebaju biti poslušna i podređena odraslima, da je u odgoju nepotrebna indukcija i da je opravdano ne odgovarati na djetetov plač i tjelesno kažnjavati djecu češće primjenjuju tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu. Iako je upitnik bio anonimn, čini se da roditelji nisu bili potpuno iskreni u odgovorima na Skali tjelesnog nasilja i da su davali socijalno poželjne odgovore zato što postaju svjesni da je zakonom zabranjeno tjelesno kažnjavati djecu, plaše se posljedica svoga ponašanja i nerado govore o njemu. Zanimljivo bi bilo ispitati i djecu i roditelje te usporediti njihove rezultate, što je preporuka za buduće istraživače. Takvo istraživanje moglo bi nam otkriti koliko su zapravo roditelji bili iskreni u svojim odgovorima te kakva je roditeljska, a kakva dječja percepcija tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja, što

bi nam u konačnici pokazalo pravu sliku o učestalosti tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece.

Rezultati našeg istraživanja u skladu su s prethodnim istraživanjima i našim očekivanjima o stavovima roditelja prema odgojnim postupcima, što upućuje na to da je na ovome području uistinu potrebno učiniti više. Djeca uz svoja osnovna prava da budu nahranjena, odjevena, udomljena ili zaštićena imaju i pravo biti usmjeravana odgovarajućim roditeljskim ponašanjima, imaju pravo griješiti i biti disciplinirana bez da su pritom tjelesno kažnjavanja odnosno tjelesno ili emocionalno zlostavljana. Svi roditelji ponekad griješe. Griješe zato što su samo ljudi i imaju brojne probleme. Ukoliko roditelji djeci pokazuju dovoljno ljubavi i razumijevanja, djeca se mogu nositi s time da roditelji ponekad pogriješe. Međutim postoje i roditelji čiji su negativni obrasci ponašanja trajni i dominantni u životu djece. To su roditelji koji nanose štetu. Odgovor na pitanje zašto roditelji nanose štetu svojoj djeci možda se krije i u činjenici da je roditeljstvo vještina koja se temelji na iskustvu (Friel i Friel, 2007). Mnoge „mudrosti“ poput *i nas su tukli u djetinjstvu, pa smo sada poštene ljudi* ili *batina je u raju izrasla i nikom ne škodi*, koje se prenose s generacije na generaciju, jednostavno su loši savjeti za odgoj djece. Zbog takvih i sličnih vjerovanja roditelji probleme s djecom rješavaju tjelesnim kažnjavanjem, a okolina ne intervenira jer smatra da je to pravo roditelja, da oni najbolje znaju što rade i što je dobro za njihovo dijete. Potrebno je promijeniti stavove o ispravnim roditeljskim postupcima u odgoju djece.

Zaključak

Često si ne možemo ne postaviti pitanje kakvi su to roditelji koji tjelesno kažnjavaju i zlostavljaju svoju djecu. Istraživanja su sustavno pokazala da su to vrlo često roditelji koji su i sami bili tjelesno kažnjavani i zlostavljani tijekom svog razvoja te često potječu iz sociokulturnih sredina u kojima se tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje tolerira i društveno je prihvatljivo (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003). Suvremeni roditelji suočeni su s nizom društvenih promjena i izazova u odgoju djece. Uloga roditelja više se ne temelji samo na autoritetu već i na odgovornosti – odgovornosti da zadovolje temeljne životne potrebe djeteta, osiguraju djetetovu sigurnost, pruže mu emocionalnu toplinu, poticajne uvjete za učenje i razvoj, vodstvo, granice i stabilnost (Pećnik, Radočaj i Tokić, 2011). Današnje društvo, posebice kad su u pitanju zapadne razvijenije zemlje, usvaja nov pogled na dijete i djetinjstvo povezan s promicanjem dječjih prava. Na dijete se prestaje gledati kao na objekt roditeljskog odgoja i počinje ga se gledati kao aktivnog i kompetentnog sustvaratelja vlastitog života i razvoja. Jedan od zahtjeva koje društvo stavlja pred roditelje jest da odgajaju djecu bez tjelesnog kažnjavanja. Iako je

zakonski zabranjeno, tjelesno kažnjavanje djece još je uvijek prisutno u našem društvu. Potrebno je sustavno djelovanje cijele zajednice, društva i države kako bi se roditeljski stavovi i postupci vezani uz tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje promijenili, a škole sigurno mogu preuzeti značajnu ulogu u rješavanju tog problema. Svojim radom i djelovanjem škole i učitelji moraju osvještavati roditelje o negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja te ih moraju poučiti na seminarima, radionicama i predavanjima na roditeljskim sastancima ili nekim drugim organiziranim savjetovalištimama o novim načinima, postupcima i suvremenim odgojnim metodama koje mogu primjenjivati u odgoju djece.

Literatura:

1. Aetah, C.A. i Durrant, J.E. (2005). Maternal use of physical punishment in response to child misbehavior: implications for child abuse prevention. *Child Abuse and Neglect*, 29, 169-185.
2. Bilić, V. i Zloković, J. (2004). *Fenomen maltretiranja djece*. Zagreb: Naklada Ljevak.
3. Buljan-Flander, G. i Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M.
4. Friel, C.J. i Friel D.L. (2007). *Sedam najvećih pogrešaka u odgoju djece*. Rijeka: Dušević & Kršovnik d.o.o.
5. Gershoff, E.T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539-579.
6. Gershoff, E.T. (2008). *Report on physical punishment in the United States: What research tells us about its effects on children*. Columbus, OH: Center for Effective Discipline.
7. Gossen Chelsom, D. (1994). *Restitucija-preobrazba školske discipline*. Zagreb: Alinea.
8. Grolnick, W.S., Benjet, C., Kurowski, C.O. i Apostoleris, N.H. (1997). Predictors of parent involvement in children's schooling. *Journal of Educational Psychology*, 89, 538-548.
9. Hammarberg, T. (2008). Video poruka prikazana za vrijeme predstavljanja Kampanje protiv tjelesnog kažnjavanja djece u Zagrebačkom kazalištu lutaka. *Dijete i društvo*, 1/2, 289.
10. Izgradnja Europe za djecu i s djecom. (2008). *Ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece*. <http://www.coe.int/t/dg3/children/pdf/QACroatian.pdf> (10. 4. 2012.)
11. Kempe, C.H., Silverman, F.N., Steele, B.F., Droegemueller, W. i Silver, H.K. (1962). The battered-child syndrome. *Journal of the American Medical Association*, 181, 17-24.
12. Killen, K. (2001). *Izdani- zlostavljana djeca su odgovornost svih nas*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
13. Lansdown, G. (2000). Children's rights and domestic violence. *Child Abuse Review, Special Issue: Children's Rights and Child Protection*, 9(6), 416-426.

14. Larzelere, R.E. i Kuhn, B.R. (2005). Comparing child outcomes of physical punishment and alternative disciplinary tactics: A meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(1), 1-37.
15. Lee, Y. (2008). Što je tjelesno kažnjavanje djece? Je li ono oblik nasilja? Međunarodno predstavljanje Inicijative Vijeća Europe za ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece. *Dijete i društvo*, 1/2, 281-282.
16. Maleš, D. i Kušević, V. (2008). Kako djeca doživljavaju kažnjavanje u obitelji? *Dijete i društvo*, 1/2, 49-70.
17. Miller-Perrin, C.L., Perrin, R.D. i Kocur, J.L. (2009). Parental physical and psychological aggression: Psychological symptoms in young adults. *Child Abuse & Neglect*, 33, 1-11.
18. Nobes, G. i Smith, M. (1997). Physical punishment in two-parent families. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 2, 271-281.
19. Novosel, K. (2006). *Stavovi roditelja prema tjelesnom kažnjavanju djece*. Neobjavljeni diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Zagreb.
20. Pećnik, N. (2003). *Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
21. Pećnik, N. (2006). Prilog odbacivanja tjelesnog kažnjavanja djece. *Dijete i društvo*, 8, 177-199.
22. Pećnik, N., Radočaj, T. i Tokić, A. (2011). Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi. *Društvena istraživanja*, 3(113), 625-649.
23. Sadleir, A.J. i Broadhurst, D.D. (1996). *Third national incidence study of child and neglect*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Service.
24. Sindik, J. i Veselinović, Z. (2008). Karakteristike nasilje nad djecom i između djece predškolske dobi. Vladimir Kolesarić (Ur.), *Zbornik radova sa skupa Nasilje nad djecom i među djecom* (str. 299-318). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
25. St. James-Roberts, I. (2007). Infant crying and sleeping: helping parents to prevent and manage problems. *Sleep Medicine Clinics*, 2, 363-375.
26. Straus, M.A. (2000). *Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families and its effects on children*. New Brunswick, NJ: Transaction.
27. Straus, M.A. i Hamby, S.L. (1997). Measuring physical and psychological maltreatment of children with the Conflict Tactics Scales. U: G. Kaufman Kantor i J. Jasinski (ur.), *Out of the Darkness: contemporary Research Perspectives on Family Violence* (str. 119-135). Thousand Oaks, CA: Sage.
28. Šarić, M. (2011). *Stavovi i znanja zdravstvenih djelatnika o zlostavljanju i zapuštanju djece*. <http://www.hcjz.hr/old/clanak.php?id=14382> (10. 4. 2012.)
29. Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, A.S. (2004). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
30. Vidović, L. (2008). Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1, 303-320.
31. Vranić, A., Karlović, A. i Gabelica, D. (2002). Incidencija zlostavljanosti u djetinjstvu na uzorku zagrebačkih studenata. *Suvremena psihologija*, 5(1), 53-68.

32. Žakula Desnica, T. (2010). Tjelesno nasilje roditelja nad djecom, Daniela Šincek (Ur.), *III. znanstveno-stručni skup posvećen pitanjima nasilja Psihosocijalni aspekt nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici* (str. 187-201). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.

Correlation Between Parental Upbringing and Corporal Punishment of Children

The goal of this research was to examine parents' attitudes towards upbringing practices and their connection with corporal punishment. Furthermore, we have tested the frequency of corporal punishment and abuse of primary school children. In this research we used a questionnaire of beliefs about desirable parental practices towards young children and the corporal punishment scale. 190 parents of elementary school children took part in this research. The results have shown that parents believe in active participation in their children's upbringing. They also believe that obedience and subordination of children to their parents is important. In addition, they mostly agree that attending to baby's crying is justified; however, when it comes to demands and restrictions, they are not sure whether they have to provide justifications and believe that corporal punishment is justified to some extent. The results have also demonstrated that corporal punishment of children is the most frequent among parents, followed by physical abuse, and a very small incidence of serious abuse. No statistically significant correlation between the conviction of the importance of parents' participation in upbringing and physical punishment has been shown. However, there is a significant positive correlation between the parents' belief that children should be obedient and subordinated to them, that induction is unnecessary, the belief that not attending to baby's crying is not justified and the belief that corporal punishment is justified. Tolerance toward corporal punishment and its justification are important risk factors for such behaviour and for corporal punishment which is, in addition to violating the rights of children, connected to a variety of adverse developmental outcomes.

Keywords: parents, upbringing practices, corporal punishment, physical abuse, abuse.

Korrelation zwischen elterlichen Erziehungsmethoden und körperlicher Bestrafung von Kindern

Zusammenfassung: Es war das Ziel dieser Studie, die elterliche Haltung gegenüber Erziehungsmethoden und ihre Korrelation mit körperlicher Bestrafung zu untersuchen. Wir untersuchten auch die Verbreitung von Körperstrafen und Missbrauch von Kindern im Grundschulalter. In dieser Studie verwenden wir den Fragebogen von der Überzeugung über elterliche Methoden einem kleinen Kind gegenüber und die Skala der körperlichen Gewalt. Es nahmen 190 Eltern von Grundschulern teil. Die Untersuchungsergebnisse zeigten, dass die Eltern in der Erziehung ihrer Kinder Eingliede-

rung für wichtig halten, aber für sie ist es auch wichtig, dass die Kinder gehorsam und den Erwachsenen untergeordnet sind. Meist sind sie sich einig, dass es nicht gerechtfertigt ist, das Babygeschrei zu ignorieren. In Bezug auf unnötige Induktion in der Bildung sind sie nicht sicher, ob sie Erklärungen bieten sollten, wenn es um Anforderungen und Verbote geht, und meinen, dass es gerechtfertigt ist, in gewissem Maße die Kinder körperlich zu bestrafen. Die Untersuchungsergebnisse zeigten auch, dass das höchste Vorkommen die elterliche Prügelstrafe hat, dann der elterliche körperliche Missbrauch und die niedrigste Häufigkeit der schwere elterliche Missbrauch. Es gab keinen statistisch signifikanten Zusammenhang zwischen der Überzeugung über die Bedeutung der Einbeziehung der Eltern in die Erziehung der Kinder und körperlicher Bestrafung, aber es wurde eine signifikante positive Korrelation zwischen der Überzeugung über die Gehorsamkeit und Unterwerfung der Kinder den Erwachsenen gegenüber festgestellt, der Überzeugung über unnötige Induktion, der Überzeugung über die Rechtfertigung des Ignorierens vom Babygeschrei und der Überzeugung über die Rechtfertigung der körperlichen Bestrafung und körperlicher Züchtigung eines Kindes. Die toleranten Einstellungen zum Einsatz von Körperstrafen und seine Rechtfertigung sind ein bedeutender Risikofaktor für ein solches Verhalten und für körperlichen Missbrauch, die, zusätzlich zum Verstoß gegen die Kinderrechte, mit einer Reihe von negativen Entwicklungsergebnissen verbunden sind.

Schlüsselbegriffe: Eltern, Erziehungsmethoden, körperliche Bestrafung, körperlicher Missbrauch, Missbrauch.